

Herinneringsplaque voor bosbouwer Henry Biolley in Val-de-Travers in de Zwitserse Jura, een gebied van 1000 hectare waarvoor hij als inspecteur 32 jaar verantwoordelijk was en pleitte voor uitkapbeheer

Leve de uitkap: er is geen enkele reden om het niet te doen

De titel van het artikel 'Uitkap levert divers bos, maar is niet de oplossing voor alles' in de oktober-editie (#208) van het *Vakblad* suggereert dat men op zoek is naar een oplossing, maar dan is het wel nodig om de vraag of het probleem scherp te stellen.

tekst en foto's Frederik Vaes (Houtvesterij Brussel)

> Zaagschroom is volgens mij geen reden om al of niet aan uitkap te beginnen of deze vol te houden. Er wordt in uitkap evenveel m³ gekapt als in het kaalslagsysteem. De weerstand tegen het kappen of oogsten van bomen is eerder een communicatiekwesie dan een reden om het één of het ander al dan niet te laten. Dat die communicatie

vlak bij de grootstad Brussel in het Zoniënwoud werkt, blijkt uit enthousiast bijgewoonde thematische uitstappen die we organiseren over het beheer en het kappen van bomen. De belangrijkste redenen om wel 'uit te kappen' werden verwoord door de Zwitserse bosbouwer Henry Biolley, samen met de Fransman Antoine Gurnaud, de grondlegger van het 'moderne' plenteren. Biolley (1858-1939) was een bosingenieur die op zijn 23ste 'la méthode du contrôle' (de controlemethode) lanceerde in bospercelen in de Zwitserse Jura, geïnspireerd door het theoretische werk van de dertig jaar oudere Fransman Gurnaud. Biolley paste dit systeem toe in Val-de-Travers, een gebied van 1000 hectare waarvoor hij als inspecteur gedurende 32 jaar verantwoordelijk was.

Vijf punten

Zijn controlemethode is samen te vatten in vijf punten:

- De bosbeheerder voert zijn beheer op hele percelen die onafhankelijk van elkaar worden behandeld. Hij maakt zich geen zorgen over de grotere bosenheden.
- Hij past een korte werkcyclus toe (vijf tot tien jaar)
- De volumeproductie wordt gemeten aan de hand van periodieke inventarissen.
- De kappingen zijn gelijk aan de productie, zijn meer of minder naargelang de voorraad te laag of te hoog wordt ingeschat.
- De optimale voorraad ('normaalvoorraad') wordt bepaald aan de hand van ervaring op het niveau van de opstand zelf.

De redenen die Biolley aanhaalt om plentering toe te passen, formuleerde hij in 1880 (!): 'La possibilité d'obtenir en permanence la production la plus élevée et la meilleure possible dans l'ensemble de la forêt' (De mogelijkheid om een voortdurend maximale en optimale productie te realiseren op het hele bosniveau). Daarmee verzette Biolley zich fel tegen het roterende kaalslagsysteem zoals beschreven in een wat hij een Duits geïnspireerd beheerplan noemde en dat hij als volgt omschreef: 'Le malheur était que ce plan (les coupes cantonnées... coupes rases suivies de plantation d'épicéas), fort beau en apparence, ne tenait aucun compte de l'influence du sylviculteur sur la production' ('Het ongelukkige aan dit beheerplan (vaksgewijze kappingen...kaalkappen gevolgd door fijnsparaanplantingen), mooi van uiterlijk, is dat het op generlei wijze rekening houdt met de invloed van de bosbeheerder op de productie'). 'Nochtans is het niet mijn enthousiasme voor de plentering dat mij naar de controlemethode heeft geleid, maar is het de controlemethode die mij naar de plentering heeft gebracht. Want, het is deze methode die mij geleerd heeft aan het bos zelf het geheim van zijn behandeling te vragen, omdat zij mij de positieve notie van de lopende aanwas en zijn nut voor een intensief beheer heeft bijgebracht, en omdat de continuïteit ervan de continuïteit van de opstand vraagt die ik vaak in andere beheermethoden vroegtijdig opgeofferd zag worden.'

Toekomstbomen

Gurnaud noemt het plenterkapsysteem 'le jardinage cultural qui repose sur des observations biologiques...qui conduisent à utiliser aussi complètement que possible les facteurs de la production ligneuse, qui sont le sol, l'atmosphère, et le peuplement, cela sur chaque unité de la surface et de façon perpétuelle'. Dit betekent vrij vertaald dat uitkap een voortdurend maximaliseren is van een houtige productie en dit op het niveau van elke behandelingseenheid. Ik zou daaraan nog willen toevoegen dat de eenheid van behandeling de toekomstboom is, die ooit wordt geoogst zonder te passeren via een kaalkap. Het feit dat dit beheer nog steeds bestaat, rendeert en na bijna 150 jaar toegepast wordt op diezelfde 1000 hectare in Val-de-Travers, bewijst dat angst voor de continuïteit van dit beheersysteem in dit geval onbestaande is. In Wallonië

is het de basis van het beheer van domeinbossen met een productiefunctie. Essentieel in het uitkapsysteem is de oogst van individuele bomen op doeldiameter en dat er in een uitkap ook actief gewerkt wordt op verjonging, die het gevolg is (en niet het doel) van de oogst van individuele bomen. Bovendien is plentering automatisch een dynamisch beheer gericht op dynamisch beheerde toekomstbomen met relatief korte kwaliteitsstamstukken en diepe kronen. Biolley zet zich af tegen het schematisch kaalkappen van bosvakkens met een vaste rotatie die een bosbeheerder degradeert tot een boekhouder.

Beste antwoord

De holistische benadering van het bosbeheer maakt dit plenteren actueler dan ooit en is geen modetrend, maar meer nog het beste antwoord op het bereiken van doelstellingen. De Brusselse context met het Zoniënwoud zet dit nog extra in de verf: het Unesco-werelderfgoed (strikte bosreservaten in het hart van het woud), de Natura 2000-doelstellingen en het koelte-eilandeffect vragen om een 'Dauerwald' of 'naturgemasse Waldwirtschaft', dooraderd met een netwerk van verouderingseilanden, bosreservaten en habitatbomen. Een gericht doodhoutbeheer/behoud versterkt de ecologische waarde (geoogste dikke bomen (dbh >60 centimeter) worden verplicht afgekort op 16 meter, de rest van de soms meer

dan 40 meter hoge bomen moet verplicht ter plekke blijven en heeft in de praktijk slechts brandhoutwaarde. In tijden van klimaatverandering is behoud van het bosmicroklimaat een topprioriteit, is uitspoeling en verzuring het ergste wat ons kan overkomen in een nitraatovergoten landschap dat er geen baat bij heeft om nog eens een accentuering daarvan te ondergaan door kaalkap. Bovendien is er niks onnatuurlijker dan een kaalkap in ons Atlantische klimaat en andere klimaatzones.

Intellectuele uitdaging

Het is in dit plenterbeheer dat de beheerder al zijn kennis kan en moet inzetten: kwaliteitsbeoordeling van de bomen op doeldiameter, kennis van doeldiameters in functie van de soort en de kwaliteit, kennis van licht en zijn kwaliteit, de effecten van dat licht op de (kwaliteit en vestiging van) verjonging. Kennis van en inzicht in mengingen en boomsoorttemperamenten, het detecteren van opportuniteiten en ze gebruiken waar en wanneer ze zich aandienen. Het aanduiden van opties en toekomstbomen (en aantallen en locatie ten opzichte van andere toekomstbomen of bomen die in de buurt van de doeldiameter zijn gekomen) en inzichten in dynamisch beheer, oogst en oogstbaarheid, velrichtingen en het gebruiken van vaste ruimingspistes. Inzicht in vitaliteit van individuele bomen, het detecteren van stabiliserende individuen in de opstand,

vooral bij aanvang van uitkap in een initieel kaalslagsysteem, en de kunst beheersen om exploitatieoffers te voorkomen. Al deze kennis en vaardigheden zijn noodzakelijk, het liefst zoveel mogelijk op het terrein met goed opgeleid personeel of aannemers om dit beheer in de praktijk te brengen. Dat maakt het uitkapsysteem als intellectuele uitdaging ook zoveel interessanter.

Dit verhaal is perfect op te hangen aan toekomstbomen, als sprekend communicatiemiddel. Of om het te parafaseren met de woorden van Biolley: 'Het bos moet de beheerder leren hoe hij ermee moet omgaan, hij moet het bos zijn geheim ontfutselen. De controlemethode is daarbij een handige houvast.' In Val-de-Travers hebben de beheerders in honderd jaar op 1 hectare 1000 m³ hout geoogst, zonder ook maar één kaalkap of groepenkap. Leve de uitkap!

fvaes@leefmilieu.brussels

Frederik Vaes, Houtvesterij Brussel, departementshoofd Bos voor Leefmilieu Brussel. Oppervlakte in beheer: 1800 hectare. Beheerder van een deel van het Zoniënwoud, en opstart van het uitkapsysteem op ongeveer 800 hectare loofhout, zowel in doorbeuk gedomineerde opstanden als andere loofhoutopstanden sinds 2015.

Door Biolley beheerd bos in Val-de-Travers.

